

Folketællingslisterne
ved Folketællingen for Kjøbenhavn med Nabokommuner
den 1ste Februar 1885.

Ved
Marcus Rubin.

Folketællingslisterne for Kjøbenhavn med Nabokommuner d. 1ste Februar 1885 adskille sig i mange og væsentlige Punkter fra de Lister, som ere blevne benyttede ved de tidligere Tællinger for hele Landet. Deske Forandringer i Skemaernes hele Form og i de vedføjede Regler, Ændringerne i de enkelte Rubriker samt Bortfjernelsen af nogle Spørgsmaal paa Skemaet og Tilføjelsen af andre er foretaget efter nøje Drøftelse af hvert enkelt Punkt imellem Etatsraad H. N. Hansen som Borgemester for Magistratens 1ste Afdeling og Forf. af nærværende Redegjørelse som Chef for det statistiske Kontor. I det Følgende skal der kortelig anføres de Motiver, der have ligget til Grund for de skete Afvigelser.

Som naturligt er, har der været megen Konservatisme i Affattelsen af Folketællingslisterne fra 1834 til Dato. I 1834 spurgte man om 1) Navn, 2) Alder, 3) Stilling i Familien (gift eller ugift), 4) Titel, Embede, Forretning eller Næringsvej. Hertil kom i 1840 5) Re-

ligionsbekjendelse, i 1845 6) Fødested og i 1850, 60, 70, og 80 Rubrikerne om de abnorme Individuer (Blinde, Døve, Døvstumme, Sindssyge og Idioter — indførte i Løbet af disse fire Folketællinger). Siden 1850 har man saaledes, med Undtagelse af de sidstnævnte Rubriker om Abnorm-individerne, ingen Forandringer gjort i selve Forespørgselsrækken. Fra 1870 at regne har man ved Bearbejdelsen lagt den paa Tællingsdagen og paa Tællingsstedet faktisk tilstedeværende Befolkning til Grund (de paa Hovedlisten anførte Personer samt de paa Tillægsliste A anførte midlertidigt Nærværende) istedenfor tidligere den saakaldte retslige Befolkning (de paa Hovedlisten anførte Personer og de paa Tillægsliste B anførte midlertidigt Fraværende). I andre Henseender er Bearbejdelsen bleven udvidet fra Folketælling til Folketælling ved en større Deling af Aldersklasserne, af Erhvervsgrupperne o. a. l. Enkelte Gange før 1870 er der, foruden Bearbejdelsen for hele Landets Vedkommende, foretaget en særlig Bearbejdelse for Københavns Vedkommende (om Tællingen i 1880, se nedenf.). Saaledes er der baade med Hensyn til Skemaer og med Hensyn til Bearbejdelse ganske vist sket Forandringer og Fremskridt i det forløbne halve Aarhundrede, men navnlig i førstnævnte Henseende har Forandringerne været faa og sindige*). Dette er, som alt bemærket, saare naturligt. Statistiken er vel i og for sig en ny og bevægelig Videnskab, men den er i høj Grad en Fjende af Forandringer i sin Operationsbasis. Intet er mere forstyrrende for den end Omfordelinger af Territorier, ny indførte Regnskabsperioder, ændrede Dødsskemaer, Lov- og Administrations-

---

*) Jfr. om Folketællingslisternes Forandring m. m. Falbe-Hansen og Scharling: Danmarks Statistik I. Pag. 407—11.

reformer — Alt dette afbryder Kontinuiteten og vanskeliggjør eller endog umuliggjør Konstateringen af den skete Bevægelse i de Forhold, der skal undersøges, eftersom selve disse Forhold i Mellemtiden har faaet en ny Basis. Man kan da forstaa, at en Statistiker betænker sig to Gange, inden han selv forandrer sin Operationsbasis, og Tællingslisterne er jo netop et af de Felter, hvor Statistikerens selv for en stor Del har det i sin Magt at vedligeholde eller at afbryde Kontinuiteten. Til denne Side af Sagen maa der altsaa tages et stort og væsentligt Hensyn. Man ledes herved ind paa, naar der bliver Spørgsmaal om Reforme, snarere at tilføje nye Rubriker end at forandre de gamle. Man bliver mere tilbøjelig til saadanne Forandringer, der vedkomme den praktiske Affattelse af Skemaerne, Redaktionen af de enkelte Rubriker — Forandringer, der overfor en Folketællingsliste ingenlunde maa undervurderes — end til saadanne, der forandre selve Spørgsmaalenes Karakter. Man farer med Lempe, indser det forstandige i — ikke at staa stille — men at foretage sine Bevægelser med Omsigt for det hele Maskineri.

Medens disse Betragtninger navnlig turde være paa deres Plads ved Bedømmelsen af den Maade, paa hvilken Folketællingslisterne for hele Landet nu ere affattede, og for de faa Forandringer, man i de sidste Decennier her har set Anledning til at gjøre — en Kritik af disse Lister, saaledes som den nedenfor i al Korthed skal fremsættes, har altsaa det her anførte in mente og fremkommer derfor ikke som en Kritik af den enkelte Tællings Lister, men af den nu brugelige Folketællingsliste, saaledes som den i Aarenes Løb langsomt har udviklet sig — saa var Forholdet et andet, da Spørgsmaalet blev om for

første Gang at foranstalte en særskilt Tælling for Kjøbenhavn. Man maatte ganske vist være varsom af Hensyn til Fortiden, thi de Oplysninger, der denne Gang erhvervedes, fik selvfølgelig i mange Henseender først deres rette Værdi ved at kunne sammenlignes med Oplysningerne fra tidligere Tællinger og maatte altsaa saavidt mulig være konforme med dem, man maatte ogsaa være varsom af Hensyn til Fremtiden, thi medens man denne Gang stod frit overfor, hvilke Rubriker man vilde ændre, tilføje eller stryge, saa vilde man ikke være stillet paa samme Maade ved de almindelige Tællinger hvert tiende Aar, hvor Kjøbenhavn maatte følge Trup med det øvrige Land, selv om det, ligesom i 1880, fik nogle Særrubriker for sit eget Vedkommende. Men alligevel var man naturligvis friere stillet, end man er det ved de almindelige Folketællinger. Man havde ingen Traditioner, ingen Hævd at bryde, heller ingen Vane eller Kjærlighed til det éngang vedtagne at blive kvit. Hvad man ikke syntes var helt godt, kunde man nok lade blive staaende, tvungen af Forholdene, men man lod det ikke blive staaende, fordi man havde fundet det godt for ti eller tyve Aar siden. Var der altsaa paa den ene Side mange Reservationer, var der paa den anden Side tabula rasa. Det er som Resultat af alle disse Hensyn og Forhold, Folketællingslisten af 1885 er opstaaet, og der skal nu i det enkelte paavises Forskjellighederne mellem de almindelige Folketællingslister af 1880 og de københavnske af 1885.

Folketællingslisten af 1880 («Optællingsliste» kaldes den) bestod for Kjøbenhavns Vedkommende af et firbladet Hæfte, hvis første Side indeholdt Betegnelsen af den Ejendom, for hvilken Listen gjaldt (Kvarterets, Rodens,

Gadens Navn etc.), samt et Summarisk Uddrag, som Husværten skulde udfylde og underskrive, og hvis sidste Side indeholdt Tillægslisterne A og B (Rubrikerne om de midlertidigt Nærværende og Fraværende), medens de 6 indvendige Sider (3×2) indeholdt Hovedlisten, i hvis Rubriker der kunde optegnes 75 Personer (25 paa hver to Sider). Med denne Liste fulgte et Ark Regler for Folketællingen, af hvilket de halvanden første Sider gav selve Reglerne, medens de resterende halvtredie Sider indeholdt en fingeret udfyldt Optællingsliste, der skulde tjene som Exempelsamling.

Dette Vejledningsark er bortfaldet ved Tællingen af 1885. Man har nemlig ikke turdet forudsætte, at Befolkningen — Husværterne eller de enkelte Familier — vilde fordybe sig i et helt Ark Regler og Exempler. Og hvis et saadant Ark Regler er nødvendigt, ligger det da ikke nær for Befolkningen at spørge om, hvorfor Tællingslisterne ere saa indviklede, at man maa læse Side op og Side ned blot for at komme ind i Systemet? Hertil kommer den rent praktiske Grund, at et saadant Ark, der ikke skal benyttes til selve Tællingen og ikke tilbageleveres, let bliver borte, især naar det skal vandre fra Etage til Etage. At man derfor ikke skulde have et selvstændigt Ark af Regler, kom man hurtigt paa det rene med, noget andet var at gjøre et Uddrag af Reglerne og anbringe dette Uddrag paa selve Tællingslisterne. For at dette kunde ske, maatte man jo for det første bortkaste Exempelsamlingen. Dette gjorde man imidlertid med let Hjerte, thi man forudsatte, at en Folketællingsliste ikke skal være et Dokument, som der behøves en særlig Nøgle til at tyde; hvad der ikke forstaas af Skemaet og af de almindelige Regler, faar

man ikke Folk til at studere sig til ved at fordybe sig i Exempler. Man fjernede derfor Exempelsamlingen, der — med Navne som Ellen Jørgensdatter for Husmoderen og Niels Arf for den Logerende, med to Smededrenge boende hos Mesteren, med Slesvig betragtet som Indland o. a. m. — umuligt kunde være af ganske ny Datum eller normerende for et kjøbenhavnsk Hus i Aaret 1880 eller 85. Man udelod dernæst af Reglerne alle subtile Bestemmelser. En Regel som den, at de Børn der ere fødte efter Kl. 12 den 1ste Februar, skal «betragtes som ufødte» og ikke tælles med, medens de Personer, der ere døde før dette Klokkeslet, skal «betragtes som levende» og indføres paa Listen, vil i de faa Tilfælde, som den drejer sig om, naturligst blive praktiseret af sig selv, og det er tvivlsomt, om den ved sin Hypernøjagtighed om døende Personer og om Kvinder i Barnsnøden den 1ste Februar ikke snarest vil fremkalde Modvilje hos de paagjældende enkelte Familier. En Regel som den, at der skulde være et Mellemrum paa Listen imellem hver to Familier, der boede i samme Etage, og ligeledes et Mellemrum imellem hver to Etager, kunde kortelig udtrykkes ved, at der altid skulde være et Mellemrum mellem hver to Familier (thi at en Familie — udenfor Villaerne — helt bebor flere Etager er et overordentlig sjældent Tilfælde, og naar den bebor en Villa, er et Mellemrum mellem Etagerne ikke paa sin Plads). Dernæst bortfaldt de vidtløftige Regler om midlertidigt Nærværende og midlertidigt Fraværende og om Blinde og Døvstumme m. m., fordi man, som det nedenfor vil ses, helt eller delvis har bortfjernet de hertil svarende Rubriker paa Skemaet. Endvidere indførte man i selve Skemarubrikerne nogle kortfattede Forklaringer, der tid-

ligere havde staaet blandt Reglerne, og ændrede forskellige andre af Reglerne. Ved alt dette vandt man, som sagt, helt at kunne undvære Regelarket, idet man, med Udadelelse af Exempelsamlingen, paa det nye Skemas Forside anførte 5 almindelige Regler, der i Omfang kun udgjorde en Tredjedel af de tidligere Reglers 9 Afsnit.

Forsiden paa Folketællingslisten af 1885 har her-
 efter faaet følgende Indhold:

Med nærværende Folketællingsskema følger til Husvæerten et Skema
 vedrørende Ejendommens Beboelsesforhold.
 Skemaerne udfyldes den 1ste Februar.

Kjøbenhavn.

Kvarterets Navn:

Rodens Navn:

Gadens, Strædets eller Torvets Navn:

Matrikel-Nr.:

Hus-Nr.:

Folketællings-Skema

over de i ovennævnte Ejendom

den 1ste Februar 1885

værende Personer.

1. Paa Skemaet opføres *Alle*, som have haft Natteleje i Huset Natten mellem den 31te Januar og 1ste Februar, ogsaa *indbefatte saadanne*, som ikke have fast Ophold i Huset, men *hvis Nærværelse kun er af midlertidig Karakter*. *Derimod* opføres *ingen Fraværende*, selv om Fraværelsen fra Hjemmet kun er forbigaaende.

2. Opførelsen sker i følgende Orden: *Forhus*: Kjælder, Stue, 1ste Sal, 2den Sal osv., Kvist; *Sidehus*: Kjælder, Stue osv.; *Mellembygning*: samme Orden. *Bagbygning*: samme Orden. Mellem hver Familie, der opføres, lades der et *Mellemrum* aabent.

3. Foran hver Familie sættes i den med «Familiernes Løbe-numer» betegnede Rubrik et Løbe-Numer (1, 2, 3 osv.), fortløbende gennem hele Ejendommen fra Kjælderen i Forhuset til Kvisten i Baghuset. Under en *Familie* medregnes *Alle*, der tage Del i den samme Husstand. — Foran *Logerende* og *Andre*, som

ikke høre med til nogen Husstand, sættes i denne Rubrik et +. Foran de *midlertidigt Nærværende* sættes i Rubriken et N.

4. Under den følgende Rubrik («Personernes Løbenumer») sættes et Løbenumer, ligeledes fortløbende gennem hele Huset, saaledes at *hver eneste Person* paa Skemaet faar *sit Løbenumer*, og at det sidst anførte Løbenumer svarer til det samlede Antal Personer, der findes i Huset.

5. Forstandere for Hospitaler, Stiftelser, Kaserner m. m., Værter i Hoteller, Gæstgivergaarde o. l. udfylde Skemaet paa samme Maade som Ejeren eller Værten i en privat Ejendom. I et Hospital skal der saaledes f. Ex. ligesaavel sørges for, at alle Patienter blive opførte paa Skemaet (med Angivelse af fulde Navn, Alder osv.), som for at Hospitalets øvrige Beboere (Funktionærer m. v.) blive opførte. I et Hotel skulle ligesaavel alle Rejsende opføres paa Skemaet som Hotellets øvrige, faste Beboere. Paa lignende Maade sker Opførelsen i alle andre offentlige Bygninger — overalt efter samme Regler som for almindelige Ejendomme.

Undertegnede bevidner herved, at der den 1ste Februar 1885 i ovennævnte Ejendom fandtes et Antal Personer af....., hverken flere eller færre, og at disse Alle ere opførte paa omstaaende Skema.

Husværtens Underskrift:

Som det vil ses af den første Regel, omfatter Tællingen kun den faktiske Befolkning. De midlertidigt Fraværende opføres ikke paa Skemaerne. Grunden hertil er navnlig den, at da det ved Tællingen af 1880 var bleven konstateret for Kjøbenhavns Vedkommende, at der var 1661 Personer opførte paa Listerne over de midlertidigt Fraværende, men at der manglede paa disse Lister 1300 Personer, om hvilke det paa Listerne over de midlertidigt Nærværende meddeltes, at de boede andetsteds i Byen, hvor de altsaa skulde have været opførte som midlertidigt Fraværende, saa er herved disse Listers Upaalidelighed, i hvert Fald for Hovedstadens Vedkommende, tilstrækkelig paavist. De formentlige Aarsager til, at denne Lakune ved List-

erne over de midlertidigt Fraværende fremkommer, medens Listerne over de midlertidigt Nærværende turdes anses som forholdsvis gode, ere udførligt angivne i Indledningen til «Tabelværk til Kjøbenhavns Statistik» Nr. 6 (Kbhvn. 1882, Pag. IX; jfr. «Kjøbenhavns Befolknings- og Beboelsesforhold» i Nationaløkonomisk Tidsskrift, Bind XIX), og skulle derfor ikke her omhandles paany. Da det nu, som foran meddelt, kun er den faktiske Befolkning man overhovedet regner med ved de nyere Folketællinger, kunde der ingen Betænkeligheder være ved kun at lade denne indføres paa Listerne. Hertil kom, at man ved den foretagne Forandring kunde give Befolkningen det simple og klare Paabud: «Angiv hvem der har sovet i Huset i Nat, ikke flere eller færre!» og at man ved (se Regel 3) at lade vedføje et N ved de midlertidigt Nærværende dog har faaet Materiale i Hænde til, om man ønsker det, at foretage særlig Opgjørelse med Hensyn til disses Antal og øvrige Forhold.

Til Regel Nr. 2, som angiver den Orden, i hvilken Optegnelsen paa Listen skal ske, er nu knyttet Bestemmelsen om, at der skal være et Mellemrum imellem hver Familie, der opføres. Forskjellen imellem denne Bestemmelse og den tidligere tilsvarende er ovenfor omtalt.

Den tredie Regel knytter sig til Rubriken «Familiernes Løbenumer». Paa de tidligere Skemaer sattes i denne Rubrik, der hed «Familiernes Antal», et Ettal (1) for hver Familie. Men det synes naturligere at nummerere Familierne i Ejendommen, for at man af det sidst anførte Tal hurtig kan se Familiernes Antal. Den Definition, der er givet af en «Familie», stemmer nogenlunde med den, der er givet ved tidligere Tællinger, om

den end er mere kortfattet. Naar den lader Familie være lig Husstand, kunde det synes naturligt kun at tale om «Husstande» og ikke om «Familier». Men det første Udtryk vil dog for en stor Del af Befolkningen være for kunstigt, altsaa ikke ganske forstaaeligt. Derimod kunde der være Spørgsmaal om ikke at gjøre Familie lig Husstand, men fordre, at naar to Familier leve sammen, den ene indlogeret hos den anden, de da skulde opføres i to Grupper. I saa Fald skulde man imidlertid lade de Paagjældende selv afgjøre, om f. Ex. en Pige med et Par Børn, boende hos en Familie (i samme Husstand) selv var en Familie eller ikke, men hvis de da opførtes som «Familie», udsatte man sig for ikke at faa at vide, at de var Logerende. Man har derfor foretrukket at lade Husstandsbegrebet være det afgjørende og udtrykkelig at fordre afkrydset alle saadanne der ikke høre med til Husstandens Kjerne (den egentlige Familie), man vil da ved Bearbejdelsen kunne adskille Familie og Husstand, hvor man ønsker at gjøre det. Saameget har imidlertid staaet klart, at hele dette Forhold mellem «Familie», «Husstand» og «Logerende» ikke er saa let at faa redet fra hinanden. Hører enhver, der faar Kost og Logis hos en Familie, til «Familien» («Husstanden»)? Begrebsmæssigt og som Regel: ja, men naar nu Vedkommende faar Maden ind paa sit Værelse, vil han da ikke for Mange vedblive kun at være den Logerende, blot med den Forskjel, at han nu ikke alene faar The om Morgenens, men ogsaa Middagsmad osv.? At finde de rette Skillelinjer her er af stor Interesse, naar man vil undersøge, hvor stor en Del af Befolkningen, der lever i Familie, og hvor stor en Del, der ikke gjør det, men Overgangene ere her saa

mangfoldige — enkelte Personer, der have lejet enkelte Værelser direkte af Værten, ville f. Ex. hyppigt ikke blive opførte som Logerende, selv om de ikke have selvstændig Husstand — at det bliver umuligt paa Forhaand at give udtømmende Regler, og at man maa overlade det meste til Bearbejdelsens Konduite. Men uden tydelig Definition af, hvad Bearbejdelsen har taget ind under Familie, og hvad den har betragtet som staaende udenfor Familie, synes den almindelige Gjennemsnitsberegning af Antal Individder pr. Familie kun lidet vejledende, og man ser derfor ogsaa stadig Gjennemsnittet af Antal Individder pr. Familie vexe, mindre maaske paa Grund af Forholdenes end paa Grund af Beregningernes Forskjellighed.

Regel Nr. 4 indeholder en tilsvarende Bestemmelse for Optegnelsen af Individderne som Regel Nr. 2 for Familierne og frembyder jo ingen Vanskeligheder.

Regel Nr. 5 knytter sig nogenlunde nær, om end ikke i Redaktionen, til de gamle Regler.

Paa Foden af Forsiden findes Bestemmelsen om, at Værten skal anføre det samlede Individantal, der d. 1. Februar fandtes i hans Ejendom, og med sin Underskrift bevidne, at de alle ere opførte paa Skemaet. De tidligere Folketællingslister indeholdt paa Forsiden, hvor nu Reglerne ere anbragte, et meget vidtloftigt «Summarisk Uddrag», i hvilket der skulde anføres Antallet af Familier og Antallet af Personer af hver af de to Kjøen i Familier og udenfor Familier, Antallet af midlertidigt Nærværende og Fraværende, Antallet af Personer i Forhus, Baghus, Mellembygning, Kjælder, Etager, Kvist osv. — i Alt 53 Rubriker! Af et summarisk Uddrag at være er dette jo ikke lidet, og det ansaas derfor for rigtigst ikke at paabyrde Befolkningen dette vidtloftige Arbejde,

saameget mere som Uddraget jo dog maatte underkastes en nøje og vanskelig Revision, og som det indeholdt de mange tvivlsomme Rubriker om, hvem der skulde henregnes til Familie, og hvem ikke osv. Den Fordring, der nu stilles til Husværten, er jo i Forhold hertil overmaade beskeden, samtidig med at den dog tvinger ham — hvis han vil kunne staa ved sin Underskrift — til at kontrollere, om Optællingen i hans Ejendom er foregaaet paa forsvarlig Maade.

— De indvendige Sider af Folketællingsskemaet indeholder følgende Rubriker:

- 1) **Forhus, Sidchus osv. Etage.**
- 2) **Familiernes Løbenumer.** (Logerende osv. +. midlertidigt Nærværende N.)
- 3) **Personernes Løbenumer.**
- 4) **Samtlige Personers fulde Navn.** (Børn, der endnu ikke have faaet Navn, anføres som «Drengbarn, endnu uden Navn» eller «Pigebarn, endnu uden Navn».)
- 5) **Kjønnen.** Mandkjøn (M.) eller Kvindekjøn (K.).
- 6) **Alder.** Alderen anføres med det fyldte Aar, men for Børn, der endnu ikke have fyldt 1 Aar, anføres «Under 1 Aar».
- 7) **Ægteskabelig Stilling.** Ugift (U.), Gift (G.), Enkemand eller Enke (E.), Fraskilt eller Separeret (F.).
- 8) **Trossamfund.** (Der spørges ikke om Trosbekjendelse, men om Trossamfund. Man anfører derfor enten «Folkekirken» eller Navnet paa den særskilte Menighed eller paa det fremmede Trossamfund, man tilhører. Kun naar man staar udenfor alle disse, skrives «Intet».)
- 9) **Fødested,** nemlig enten **Kjøbenhavn,** eller for Kjøbstedfødte **Kjøbstadens** (eller **Handelspladsens**) **Navn,** eller for andre **Indlændinge** (fødte paa Landet) **Sognets og Amtets Navn,** eller endelig for de i **Bilandene Fødte og Udlændinge** **Landets Navn.**
- 10) **Ikke-Kjøbenhavnsfødte** (Alie, der ere fødte udenfor Kjøbenhavn, og som nu have fast Ophold her) anføres, i hvad Alder de have taget fast Ophold i Kjøbenhavn.

- 11) **Stilling i Familien.** (Husfader eller Husmoder, Børn, Tjenesteyende, Logerende osv.)
- 12) **Erhverv.** (Hver Enkelts Embede, Forretning Næringsvej eller lign. anføres her, ogsaa hvis Husmoderen eller Børnene have særligt Erhverv. Hvis Nogen har flere Erhverv, anføres Hovederhvervet. Det angives udtrykkeligt, om Nogen er Mester, Svend eller Lærling, endvidere hvilken Art af Fabriks- eller Kjøbmandsvirksomhed man ejer eller forestaar, i hvilken Art af Virksomhed man er Arbejdsmand eller Arbejderske, om man i væsentlig Grad lever af Understøttelse o. a. l.)
- 13) **Erhvervsstedet.** Alle, der have fast Ophold i Kjøbenhavn, anføre, om de have deres Hovederhverv i Kjøbenhavn, Frederiksberg, Sundbyerne, Utterslev eller andensheds.
- 14) **Anmærkninger.**

Sammenligner man denne Liste med Folketællingen af 1880, vil man se, at de 5 Rubriker om Døvstumme, Døve, Blinde, Idioter og Sindssyge ere udeladte. Dette har sin Grund i, at de færreste af de Individer, der fuldt ud ere Døvstumme, Blinde, Sindssyge osv., ere i Hjemmet, og at man altsaa først kan faa en Mening om Antallet af saadanne Individer ved en Sammenstilling med Antallet paa Hospitalerne og i Abnormanstalterne. Men selv alle de abnorme Individer, der ere i Hjemmet, ville ikke engang blive opførte, fordi man hyppigt vil undslaa sig ved at meddele, at et Barn er Idiot, eller man vil være uvidende om, hvorvidt en Person kan betragtes som helt døv eller kun stærkt tunghør, eller hvorvidt en Melankoliker, der opholder sig i Hjemmet, er sindssyg o. a. m. En saadan Abnormstatistik bør derfor formentlig være en Anstalts- og Lægestatistik. Kun derigjennem kan man faa et virkelig paalideligt Materiale, men det skal ikke nægtes, at et saadant tiltrænges ogsaa betydeligt og burde vistnok forlængst være

fremkommet istedetfor eller dog supplerende den paa dette Omraade defekte Folketællingsstatistik (jfr. Tabelv. Nr. 6, Pag. XIX). For Kjøbenhavns Vedkommende var der nu i hvert Fald ingen Anledning til at optage disse Rubriker, eftersom de for Størstedelen findes paa de to Gange aarlig omdelte Mandtalslister og ere de eneste Rubriker paa disse, der underkastes en særlig, aarlig summarisk offentliggjort Bearbejdelse.

De 9 første Rubriker paa Folketællingsskemaet af 1885 svare i Hovedsagen til de 9 første Rubriker paa Skemaet af 1880. Af de foretagne Forandringer skal der — foruden hvad der ovenfor er nævnt — fremhæves, at i Rubrik 4 er det tidligere «Udøbte Børn anføres som Udøbt Drengbarn eller Udøbt Pigebarn» forandret til sin nuværende Form, fordi det hidtil brugte Udtryk jo ikke passer paa kristne Sekter, der ikke lade deres Børn døbe i Spædalderen, ikke heller for Jøder eller Andre, der tilhøre ikke-kristne Trossamfund, og endelig ikke for dem, der staa udenfor Trossamfundene. — I Ægteskabsrubriken er «Fraskilt» forandret til «Fraskilt eller Separeret», i Overensstemmelse med den allerede ved Tællingen af 1880 givne Regel, som imidlertid ikke havde faaet Udtryk i selve Rubrikerne. — Det tidligere benyttede «Trosbekjendelse» (oprindelig «Religionsbekjendelse») er forandret til «Trossamfund» med den hertil føjede Forklaring. Man undgaar herved de mange heterogene Angivelser af Trosbekjendelse, der baade sige for meget og for lidt, og der, uden at oplyse noget fyldestgørende om de egenlige Trosforhold, bringer Forvirring ind i den administrativt vigtige Opgjørelse af «Samfundenes» Størrelse. — Rubriken om «Fødested» er gjort noget

fyldigere end tidligere. Angivelsen for de Indlændinge, der ere fødte udenfor Byerne. af «Sogn og Amt» er bibeholdt, ihvorvel tidligere Tællinger vise, at Kjendskabet til, hvilket Amt man er født i, ofte mangler. Man kunde maaske have nøjedes med her at sætte «Landsdel» eller «Provins», hvis dette Udtryk havde været noget mere fastslaaet, end Tilfældet er for Danmarks Vedkommende, men som Folge heraf har man. i Mangel af bedre, maattet bibeholde det gamle Udtryk, der dog i de fleste Tilfælde vil tillade en større Detail i Undersøgelsen end ved Benyttelsen af Ordet «Landsdel». — Paa samme Maade har man bibeholdt Aldersrubriken istedenfor at kræve det langt mere rationelle: Fødselsaar og Fødselsdatum. Man har imidlertid endnu ikke turdet forsøge denne Forandring. Erfaringen f. Ex. fra de kjøbenhavnske Valgskemaer viser, at selv voxne Mænd, der skrive sig paa disse Skemaer, misforstaa eller skrive fejlt i Aldersrubriken (der paa Valgskemaet fordrer Fødselsdagen), og hvormeget mere vilde dette da ikke kunne være Tilfælde med mange Kvinder og med mange Ældre af begge Kjøen, der til Nød huske deres Alder, men ikke vilde kunne finde deres Fødselsaar uden at regne tilbage, hvorved de da ovenikjøbet jævnlig vilde regne fejlt. Alligevel er dette vistnok en af de Forandringer, som de nærmeste Tællinger, i hvert Fald for Byernes Vedkommende, vil forsøge at faa indført, eftersom den ikke blot er af Betydning ved at vænne til stringente Opgivelser, men ogsaa af megen Betydning ved allehaande statistiske Beregninger, der atter og atter maa søge tilbage til Alderen som Fundament.

Den tiende Rubrik paa Skemaet er ny og refererer sig, som det ses, til det for Kjøbenhavn overordenlig

vigtige Indvandringsspørgsmaal. Da der ikke findes Registre over de Indvandrede her til Staden, og da man saagodtsom intet Andet véd i denne Sag end Tallene for Overskudsindvandringen imellem hver to Folketællinger (se Tabelværk Nr. 6, Pag. XI, hermed dog jævnført Tabelværk Nr. 7, Industristatistiken, Pag. 17 ff.), saa har man ad denne Vej maattet søge at skaffe sig en samlet Opgjørelse af den nu levende ikke-kjøbenhavnske Befolknings Alder, da den tog fast Ophold her i Staden. Kombineres dette Moment med de Indvandrede nuværende Erhverv, for at faa Kjendskab om, hvilke Virksomheder og Erhvervsgræne det er, som den indvandrede Befolkning fornemmelig rekruterer, da vil man ved denne Opgivelse dog faa nogen Erstatning for vor Mangel paa Kjendskab til Bevægelsen i Vandringsforholdene til — og fra — Hovedstaden, en Mangel, der jo skaber en meget væsenlig Lakune i vor hele Viden om de sociale Forhold her i Staden og om Forholdet imellem By og Land.

Rubrikerne 11 og 12 er en Tvedeling af den Rubrik paa de tidligere Skemaer, som førte følgende Titel: «Stilling i Familien (Husfader, Husmoder, Børn, Slægtninge, Tjenestetyende, Logerende osv.) samt Titel, Embede, Forretning, Næringsvej eller af hvilket Erhverv de leve som Hovedperson eller som Medhjælper (Handelsbetjent, Svend eller Dreng osv.) eller om de forsørges af Fattigvæsnet». Naar man gennemgaar de udfyldte Folketællingslister for 1880 vil det ses, at denne Rubrik for en stor Del er bleven mangelfuldt udfyldt. For det første er «Stilling i Familien» af en stor Del Mennesker slet ikke blevet angivet, forsaavidt de havde et Erhverv at angive. Naar

en Mand altsaa var Husfaderens Broder, stod dette hyppigt ikke nævnt, forsaavidt han tillige f. Ex. var Snedkersvend; var han Son i Familien, blev dette otte ikke angivet, forsaavidt han tillige f. Ex. var Handelslærling. Kun for Husmoderen og for de Børn, der intet Erhverv havde, var «Stilling i Familien» i Reglen angivet, svarende til de mandlige Individers Erhvervsangivelse — for at Rubriken ikke skulde staa tom. Den modsatte Fejl, at der som Stilling i Familien f. Ex. var angivet «Logerende», men da intet Erhverv, fandtes ogsaa, saa at det som Helhed for at undgaa Forvirring er anset for rigtigst at udskille den vigtige Rubrik «Stilling i Familien» for sig selv. Hvad dernæst Erhvervsangivelsen angaar, saa ansaa Mange det for tilstrækkeligt kun at anføre deres Titel. «Kammeraad», «Professor» osv. anførtes i Stedet for Erhvervet, og man har derfor ikke gjort det obligatorisk at anføre «Titel», da det dog aldeles ikke benyttedes ved Bearbejdelsen. Med Hensyn til den nuværende udførlige Forklaring til Erhvervsrubriken skyldes denne navnlig Erfaringerne fra Tællingen af 1880 og den industristatistiske Tælling i Kjøbenhavn af 1882. Mange Kvinder vare utilbøjelige til at anføre deres Erhverv, derfor er dette nu udtrykkelig paalagt; mange Mænd kaldte sig f. Ex. «Snedker» uden at man kunde se, om det var Snedkermester eller Snedkersvend, andre kaldte sig «Fabrikant» eller «Kjøbmand», uden at specificere hvad de fabrikerede eller hvad de handlede med, mange kaldte sig «Arbejdsmand» uden at nævne, om det var som Fabriksarbejdere, Murhaandlangere eller lign. de arbejdede — kort sagt der manglede i høj Grad Specialisering (se de paagjældende Afsnit i Tabelværk Nr. 6 og Nr. 7), og det er denne, som den nu vedføjede

Anmærkning lægger Befolkningen paa Sinde. Den tidligere Slutning paa Rubriken «om de forsørges af Fattigvæsenet» er udeladt, fordi Angivelserne, ved Sammenligning med Fattigvæsenets Lister, viste, at en stor Del af de Fattige ikke anførte sig som saadanne paa Folketællingslisterne. Dette er heller ikke til at vente, saalænge man benytter Lister, der gaa fra Familie til Familie, og de i saa Henseende nødvendige Opgivelser kan man da formentlig ogsaa bedre forskaffe sig gennem Fattigvæsenet end gennem Folketællingslisterne (jfr. foran de analoge Bemærkninger om «de abnorme Individider»).

Den sidste Rubrik paa Skemaet — foruden Anmærkningsrubriken — «Erhvervsstedet» er en ny Rubrik, der er indført med særligt Hensyn til, at Tællingen jo ikke blot omfatter Kjøbenhavn, men ogsaa dens Nabokommuner, og at man ved at faa denne Rubrik udfyldt i alle 4 Kommuner vil faa et vigtigt Bidrag til Vejledning om de interkommunale Erhvervsforhold mellem Kjøbenhavn og Nabokommunerne. Hvormange Fabriksarbejdere eller hvormange Embedsmænd der have deres Erhverv i Kjøbenhavn, men bo i Frederiksberg Kommune, hvormange Arbejdere, der have deres Virksomhed paa Kristianshavn eller paa Nørrebro, men bo i Sundbyerne eller i Utterslev — og vice versa, Alt dette vil man kunne faa Oplysning om ved Udfyldning af denne Rubrik, og praktiske Forhold af ikke ringe Betydning ville derigjennem kunne faa et hidtil manglende statistisk Grundlag.

— Paa Folketællingsskemaerne af 1880 fandtes, foruden de alt nævnte Rubriker, endnu 7 Rubriker, som den kommunale Statistik i Kjøbenhavn havde faaet indført paa de Skemaer, der omdeltes her i Staden. Den Plads, der var levnet til disse syv Rubriker, var, hvad

der kunde fraskjæres Anmærkningsrubriken, men selve denne Plads var ikke uden Moje bleven erhvervet, og det gjaldt derfor om, trods de Betæneligheder, der vare rejste mod den hele Tilføjelse, at benytte Pladsen saa godt og saa fuldstændig som muligt. De 7 Rubriker, der indfortes, vare: 1—2) «Huslejens Størrelse for et halvt Aar» og «Antal af Værelser med Vinduer, indbefattet Værelser til Tyende og Logerende», 3—6) Rubriker om Alder for indgaaet Ægteskab og om Antal af Børn i dette (se Tabelv. Nr. 6 Pag XX og «Nationaløkonomisk Tidsskrift» l. c.) og 7) «Forsaavidt ikke født i Kjøbenhavn, hvilket Aar taget fast Ophold i Staden». Paa Grundlag af de to første Rubriker, der gennemgaaende vare fortrinlig udfyldte, er udarbejdet den kjøbenhavnske Beboelsesstatistik af 1880, der omfatter Størstedelen af Tabelværk Nr. 6. De øvrige Rubriker bleve derimod ikke bearbejdede, da Tiden og de Kræfter, der stode til Raadighed, ikke tillod det, men der er en Mulighed for, at det Materiale, der i saa Henseende altsaa endnu henligger i de kjøbenhavnske Folketællingslister af 1880, i en ikke altfor fjærn Fremtid vil blive benyttet ved private statistiske Undersøgelser. At gjenoptage Giftermaalsrubrikerne, der saaledes endnu for Aaret 1880 henligge ubearbejdede, i Folketællingen af 1885, saas der derfor ingen Anledning til. Derimod er Indvandingsrubriken, som man vil have set af det foregaaende, gaaet over som Rubrik Nr. 10 i det nys omhandlede Folketællingsskema af 1885, og de to Rubriker, vedrørende Beboelsesforholdene, ere nu blevne udvidede til en helt ny Forespørgselsliste, der som Tillægsskema medfølger det egentlige Folketællingsskema af 1885.

Reglerne for Udfyldningen af dette Skema findes,

som paa Hovedlisten, paa Skemaets Forside. Denne har følgende Indhold:

Folketællingen i Kjøbenhavn, Frederiksberg, Sundbyerne og
Utterslev den 1ste Februar 1885.

Kjøbenhavn.

Gadens, Strædets eller Torvets Navn:

Hus-Nr.:

Skema
over
Beboelsesforholdene
i ovennævnte Ejendom
den 1ste Februar 1885.

1. Dette Skema udfyldes af Værten (Viceværten etc.). Der opføres *alle* de Lejere, som staa i *direkte Lejeforhold* til Værten, hvad enten de ere Lejere af Beboelseslejligheder eller af Forretningslokaler; derimod opføres *ikke* de, der bo til Leje hos Andre end Værten. Enhver Ejer maa opføre sig selv for den Del af hans Ejendom, han selv benytter til Beboelse eller Forretning, og anføre den anslaaede Husleje for samme. Paa samme Maade maa Portnere o. L. anføres.

2. Opførelsen sker, ligesom paa Hovedskemaet, i følgende Orden: *Forhus*: Kjælder, Stue osv.; *Sidehus*: samme Orden; *Mellembygning*: samme Orden; *Bagbygning*: samme Orden.

3. Ved Beboelsesværelse forstaaes paa Skemaet ethvert Beboelsesrum, i hvilket der findes Vinduer; Kjøkken, Kloset, Loft, Trapperum o. l. medregnes ikke hertil.

4. Forstandere for Stiftelser og andre offentlige Bygninger udfylde Skemaet paa almindelig Maade for den Del af Ejendommens Vedkommende, der er udlejet til Forretning eller anden privat Brug. Iøvrigt anføres det Antal Værelser (med anslaaet Husleje), der benyttes af hver af Funktionærerne, Antallet og Størrelsen af de Lejligheder, der ere udlejede for modereret Betaling (og dennes Beløb), Antallet og Størrelsen af Friboliger m. v. Kun de Lokaler, der benyttes af de faste Beboere, opføres, derimod ikke Sygestuer paa Hospitaler, Arrestlokaler i Fængsler o. a. l.

Ihvorvel det er selvfølgeligt, anses det dog for nyttigt udtrykkelig at udtale, at samtlige Opgivelser saavel paa dette Skema

som paa Hovedskemaet *kun* ville blive benyttede i *statistisk* Ojemed og ikke anvendte i nogensomhelst Retning, der vedkommer den *enkelt* Borgers Skatteevne, hans øvrige Forhold til det Offentlige eller hans Forhold til Private.

Da man, som det vil ses af de nedenanførte Rubriker paa selve Skemaet, i 1885 har fulgt Principet fra 1880 at spørge om Antal af Værelser, inbefattet de Værelser, der ere udlejede til Logerende, har man selvfølgelig ogsaa maattet præcisere, at det kun er om de direkte Lejere, Skemaet ønskede Besked. Man havde jo ellers faaet dobbelte Meddelelser, og det er netop for at undgaa denne Forvirring baade med Hensyn til Angivelsen af Værelsernes Antal og af Huslejens Størrelse, at man i det Hele har anset det for rigtigst at akkviescere ved Angivelserne om første Lejer, under hvilke Angivelser der jo ogsaa indgaa Meddelelse om det Antal Værelser, der ere givne i Fremleje.

Definitionen af «Beboelsesværelse» (i 1880 «Værelse») beror jo ligeledes paa samme Princip som i 1880, og af de samme Grunde som dengang (se Tabelværk Nr. 6 Pag XXI, N. Tidsskr. l. e.) er Tilstedeværelsen af Vinduer sat som Hovedkriteriet for, at de paagjældende Rum skal medregnes som Beboelsesrum. At Kjøkken, Kloset osv. skulde udelades i Angivelsen af Beboelsesrum (eller Værelser) fulgte allerede af den paagjældende Rubriks Ordlyd i 1880, men paa dette som paa flere andre Punkter har den rigeligere Plads, man nu havde til Raadighed, givet Anledning til en noget udførligere Forklaring for helt at undgaa de Misforstaaelser, det lidt knappe Sprog, der gjordes nødvendig i 1880, kunde give nogen Anledning til.

Forsidens Slutningspassus fandtes som Slutningspassus

i det Communiqué, der i 1880 tilstilledes samtlige københavnske Dagblade forinden Tællingen, for at forberede Befolkningen paa de dengang helt nye Rubriker, den vilde finde paa Folketællingslisterne. Man har imidlertid denne Gang anset det for rigtigst at optage denne Passus paa selve Skemaet for end yderligere at undgaa, at Husværterne skulde mene, de kompromitterede sig selv og deres Lejere ved at give Autoriteterne Oplysning om Beboelses- og Husleje forholdene i deres Ejendom. Det forstaar sig, at denne Passus ikke betyder, at man f. Ex. ikke skulde kunne gjøre det samlede Huslejebeløb, som man gennem Skemaerne har erfaret der erlægges i Kjøbenhavn, til Basis for Betragtninger om en Huslejeskat o. l. De meddelte Oplysninger maa selvfølgelig fuldt ud kunne benyttes i administrative eller sociale Øjemed. Men det er de individuelle Oplysninger, der ikke ville blive benyttede: Det er, som det udtrykkeligt er fremhævet Oplysningerne om den enkelte Borgers Husleje, Antal Værelser eller andre Forhold, saaledes som disse ere opgivne paa Beboelses- eller paa Hovedskemaet, der ikke ville blive anvendte i nogen Retning, der vedkommer hans Skatteforhold, hans øvrige Forhold til det Offentlige eller hans Forhold til Private. —

Paa Beboesskemaets indvendige Sider findes følgende Rubriker:

- 1) **Forhus**, Sidehus etc. Etage.
- 2) **Lejerens fulde Navn**. Ejerens eget for den af ham selv benyttede Lejlighed.
- 3) **Beboelsesværelsernes Antal**, indbefattet Værelser til Tyende og til Logerende, og indbefattet Værelser, der, foruden at benyttes som Beboelse, tillige benyttes ved Erhvervet.

- 4) Hvornange af Værelserne benyttes til Tyende.
- 5) Hvor mange af Værelserne benyttes til Løgerende.
- 6) Hvor mange af Værelserne benyttes, foruden til Beboelse, tillige ved Erhvervet.
- 7) Har Lejligheden særskilt Kjøkken (K), Fælleskjøkken med en anden Lejlighed (Fk) eller kun Køgekakkelovn (O).
- 8) **Forretningslokalernes Antal**, det vil sige Antal af Lokaler, der udelukkende anvendes til Forretningsbrug (Butiker, Kontorer, Værksteder osv.), indbefattet saadanne, der benyttes af Opsyn, Bude o. a. l. ved Forretningen.
- 9) **Huslejens Størrelse for et halvt Aar**. (Har en Lejer baade Beboelseslejlighed og Forretningslokaler i Ejendommen, og der ikke er fastsat særlig Leje for hver af disse, anføres den samlede Husleje under Rubriken a med et + foran Beløbet. For den af Ejeren selv benyttede Del af Ejendommen samt for Portnere o. l. anføres den anslaaede Leje med cirka foran Beløbet.) a) Beboelseslejlighed. b) Forretningslokaler.
- 10) **Anmærkninger**.

De to første af Rubrikerne bringe Forbindelsen til Veje med Hovedskemaet, saaledes at man kan kombinere den hele Beboelsesangivelse med de vigtige Spørgsmaal om Personernes Antal i den paagjældende Lejlighed, om Aldersforholdene, Erhvervsforholdene o. a. l. -- Rubrik Nr. 3 indeholder, foruden en Gjentakelse af Rubriken fra 1880, tillige Spørgsmaalet om det Antal af Værelser, der baade bruges ved Erhvervet og til Beboelse. Dette sidste Spørgsmaal er fremkommet som en naturlig Følge af, at man ved denne Tælling har optaget Forretningslokalernes Antal m. m. i Skemaet, idet man da udtrykkelig maatte præcisere, hvor de Lokaler skulde henregnes, der kun halvvejs benyttes ved Erhvervet og maaske ligesaameget ere Beboelsesrum. Det ansaas for naturligt at medregne dem som Beboelsesværelser, eftersom de i Reglen maa forudsættes at være umiddelbart knyttede

til den øvrige Lejlighed og, selv om de afgive Plads for en Arbejdsmaskine eller lign., hyppigt ville anvendes til Soverum og ligeledes til Opholdsrum, naar Dagsarbejdet er forbi. I hvert Fald vil man jo ved Bearbejdelsen kunne udskille dette Antal af Værelser, ligesom Antallet af Værelser for Tyende og for Logerende, ved Hjælp af Rubrikerne 4—6, hvilke Rubrikers rigtige Udfyldning — navnlig for den femte Rubriks Vedkommende — derfor er af stor Betydning for hele Beboelsesstatistiken.

Rubrik 7 om Kjøkkenet burde vistnok allerede have været tilstede ved Beboelsesstatistiken af 1880, ihvorvel den, ifølge Forholdene, ikke var helt uundværlig (se Tabelværk Nr. 6 Pag. XXII og N. Tidsskr. l. c.) og den tør formentlig betragtes som nogenlunde udtømmende i sin nuværende Form. — I Rubrik 8 om Forretningslokalerne, til hvilken intet tilsvarende fandtes i 1880, har Spørgsmaalet om, hvorledes de Værelser, der hyppigt staa til Budes og Opsyns Raadighed, skulde opføres, voldet nogen Vanskelighed. Man kunde have stillet Spørgsmaalet, som det nu er sket, og desuden tilføjet en ny Rubrik om hvormange af Værelserne der benyttes til Bude osv., et Spørgsmaal der jo ikke mangler sin Interesse i de ikke ganske faa Tilfælde, hvor en hel lille Familie har Bolig i et saadant Par Værelser. Men man frygtede for, at Apparatet da blev for kompliceret. Man vilde jo nemlig i saa Fald faa paa Skemaet 1) Beboelsesværelser, 2) Forretningslokaler, 3) Beboelsesværelser, der delvis benyttes til Forretning, 4) Forretningslokaler, der delvis benyttes til Beboelse — en altfor vovet dialektisk Ordning. Tilmed kunde der netop i det sidste Tilfælde fremkomme Vanskeligheder, forsaavidt det f. Ex. var et lille Lager eller Pakrum, hvor der ogsaa stod en Seng

eller lign. — hvilken Kategori skulde dette Værelse da regnes til? eller naar en Kone med et Par Born havde et Soveværelse og et Kjøkken og desuden Ret til at være i et af Kontorlokalerne om Eftermiddagen, skulde hun saa sammenstilles med en Familie, der overhovedet kun havde ét Værelse? osv. Man har da nojedes med at simplificere denne Rubrik, ved at spørge om samtlige Lokaler, idet man jo af Hovedlisten vil kunne se, om der overhovedet i Lokalerne bor noget Opsyn, hvis Beboelsesrum da maa betragtes som Tyendeværelser.

Hvad endelig Huslejerubriken angaar, vil denne, i sin nuværende Form, kunne meddele Oplysning om den samlede Husleje, der erlægges i Kjøbenhavn, dernæst om den gennemsnitlige Husleje for Beboelse og den gennemsnitlige for Forretning (fraregnet de forholdsvis faa Tilfælde, hvor man ikke kan adskille Huslejen for Beboelse fra Forretningens Husleje), den vil dernæst kunne angive, hvor meget den gennemsnitlige Leje er for hver Art af Forretningslokaler og Beboelseslejligheder og for de forskjellige Dele af Byen (gadevis), og endelig hvormange Lejligheder og Forretningslokaler der findes paa de forskjellige Trin af Huslejen. Det Forsøg, som i de her nævnte Henseender er gjort ved Beboelsesstatistiken af 1880 i Fortsættelse af Statistiken om de faste Ejendomme (Tabelv. Nr. 1, 1876) og som, da Forretningslokalerne ikke (i 1880) kunde medtages, kun kunde blive af partiel Karakter, vil nu kunne gjenoptages paa Grundlag af et fuldt udtømmende Materiale.

— Medens Hovedskemaet, ligesom i 1880, udgjør 4 Blade (til 3×32 Personer paa de 3×2 indvend-

ige Sider, jfr. ovenfor), udgjør Beboelseskemaet kun 2 Blade (til 32 Personer, d. e. Lejere, paa de to indvendige Sider). Paa begge Skemaer er Bagsiden blank, medens Folketællingsskemaet af 1880 jo havde Listerne til de midlertidigt Nærværende og midlertidigt Fraværende (A og B) paa Skemaets Bagside.

Ved den samtidige Folketælling, den 1. Februar 1885, i Utterslev, Sundbyerne og Frederiksberg Kommuner har Kjøbenhavns Magistrat tilstillet disse det nødvendige Antal Skemaer, ganske svarende til de kjøbenhavnske. Selvfølgelig er der dog foretaget de nødvendige Navneforandringer, ligesom det ogsaa særlig er anført saavel for Kjøbenhavn som for hver af Nabo-kommunernes Vedkommende, om de udfyldte Skemaer skulde tilbageleveres til eller vilde blive afhentede af Rodemesteren eller andre Funktionærer, eller om endog (som i Utterslev) særlige Optællere vilde besørge Tællingen.

Det skal endnu tilføjes, at naar man har bibeholdt Huslisterne istedenfor at give hver Familie en Liste eller endog hvert Individ et Kaart, da er dette ikke sket, fordi man ikke gjerne havde anvendt navnlig den sidstnævnte Fremgangsmaade — rationel som den er og til Gavn for Bearbejdelsen — men fordi den, ved Siden af sine mange gode Sider, fordrer mere direkte og indirekte Hjælp af Befolkningen, end man turde gjøre Regning paa, og fordi den er mere kostbar og kræver et større Apparat end den nu anvendte Fremgangsmaade, Altsammen Hensyn, man ingenlunde kunde lade ude af Betragtning. Det er imidlertid at haabe, at, hvis det viser sig, at man denne Gang i det Hele og Store

har grebet det Rigtige ved Udarbejdelsen af Listerne, at endvidere disse ere omhyggelig udfyldte, og at endelig det Materiale, som derved er skaffet til Veje, benyttes paa rette Maade, dette da skal opmuntre, til, at man kan naa videre ad samme Vej og da ogsaa faa realiseret forskjellige af de Reforme, man endnu denne Gang ikke har turdet give sig i Lag med.